GRIBU PALĪDZĒT BĒGĻIEM

Reģistrācijas Nr. 5000825004
Alberta iela 13, Rīga, LV-1010, Latvija
gribupalidzetbegliem.lv

Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijai
E-pasts: aizsardzibas.komisija@saeima.lv

Rīga, 2023. gada 15. aprīlī
Nr. GPB/003/04/2023

*Par atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijā*

Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija (turpmāk – Komisija) 2023. gada 15. marta vēstulē Nr. 111.9/6-39-14/23 Ministru kabinetam lūdza līdz 2023. gada 15. aprīlim iesūtīt Komisijai ar Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā noteikto funkciju īstenošanai saistīto institūciju izvērtējumu par katru atbalsta pasākumu un tā efektivitāti.

Iekšlietu ministrijas sagatavoto atbildes vēstules projektu ar Komisijas lūgto izvērtējumu Ministru kabinets apstiprināja Ministru kabineta 2023. gada 11. aprīļa sēdē. Pēc nevaldības organizāciju priekšlikuma, atbildes vēstulē iekļauta arī informācija par nevaldības organizāciju sniegto atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem.

Nevalstiskās organizācijas jau iepriekš vairākkārt vērsušas iesaistīto institūciju, valdības un Saeimas uzmanību, ka ir jāmaina pieeja atbalstam Ukrainas civiliedzīvotājiem no reakcijas krīzes situācijā uz visaptverošu uzņemšanas un integrācijas sistēmu, kurā tiek sniegts tāds atbalsts, kas maksimāli ātri ļauj Ukrainas civiliedzīvotājiem iesaistīties pilnvērtīgā dzīvē. Kā būtiskākos jautājumu vēlamies akcentēt izmitināšanu, nodarbinātību, latviešu valodas apguvi, kā arī iekļaušanās pasākumus.

Ievērojot minēto, nosūtām nevaldības organizāciju viedokli par Ministru kabineta atbildes vēstulē Komisijai minētajiem plāniem par turpmāk sniedzamo atbalstu Ukrainas civiliedzīvotājiem, kā arī redzējumu atsevišķos jautājumos par atbalsta sniegšanu Ukrainas civiliedzīvotājiem ilgtermiņā.

1. Biedrība “Gribu palīdzēt bēgļiem” pagājušajā gadā uzsāka un turpina arī šajā gadā doties monitoringa vizītēs uz Latvijas pašvaldībām, lai iepazītos ar situāciju attiecībā uz Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšanu. Uz 2023. gada 14. aprīli kopumā apmeklēta 41 pašvaldība. Viens no būtiskākajiem secinājumiem – nereti izmitināšanas vietas atrodas novadu nomaļākās vietās, kur nav labi attīstīta transporta loģistika, kas savukārt Ukrainas civiliedzīvotājiem rada grūtības atrast savai izglītībai un profesionālajai kvalifikācijai piemērotu nodarbinātību, atsevišķos gadījumos – nodarbinātību kopumā.

Ministru kabineta atbildes vēstulē Iekšlietu ministrija norādījusi (3. lpp.), ka pieejamo brīvo izmitināšanas gultu skaits ir 641. Pēc mūsu novērojumiem tās pieejamas arī lielākās pilsētās un atsevišķos gadījumos arī nesen izremontētās telpās, kas paredzētas tieši Ukrainas civiliedzīvotājiem.
Nevalstisko organizāciju ieskatā būtu jāizveido tāda iekšējās mobilitātes sistēma, kurā Ukrainas civiliedzīvotājiem ir tiesības pārvietoties no pašvaldības, kurā tie tiek vai tika izmitināti primārā atbalsta laikā, uz citām pašvaldībām labākas nodarbinātības nolūkos, tajā pašā laikā turpinot saņemt Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā paredzēto valsts/pašvaldības atbalstu. Šim nolūkam gan valsts, gan pašvaldību līmenī ir būtisks datu apkopošanas un datu apmaiņas par Ukrainas civiliedzīvotājiem jautājums. Līdz šim, nevaldības organizāciju ieskatā, datu trūkums par Ukrainas civiliedzīvotāju profilu un vajadzībām ir bijis galvenais šķērslis, lai sniegtu mērķētāku atbalstu.

2. Lai ilgtermiņā atslogotu pašvaldību sniegto atbalstu izmitināšanas nodrošināšanā, kā arī veicinātu Ukrainas civiliedzīvotāju iekļaušanos, būtiski veicināt īres mājokļu tirgus pieejamību Ukrainas civiliedzīvotājiem. Līdz ar to būtu no jauna aktualizējams Pasākumu plānā atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam paredzētais 2.2. pasākums - organizēt darba grupu, kuras darbības ietvaros izvērtēt iespējamos pasākumus, kas motivētu personas izīrēt dzīvojamās telpas Ukrainas civiliedzīvotājiem pēc primāri sniedzamā atbalsta saņemšanas.

3. Aicinām atbildīgās iestādes meklēt dažādus risinājumus Ukrainas civiliedzīvotāju nodarbinātības veicināšanai, iesaistot šo risinājumu veidošanā arī uzņēmējus un tos pārstāvošās organizācijas. Atbalsta pasākumos nodarbinātības veicināšanai būtiski ir ņemt vērā Ukrainas civiliedzīvotāju Latvijā demogrāfisko profilu, kā arī ir jārod līdzsvars starp viņu vēlmi pēc iespējas ātrāk atjaunot savu dzīvi un nepieciešamību nodrošināt raitu prasmju un kvalifikācijas atzīšanu vai arī pieeju tādu prasmju un kvalifikāciju apguvei, kas ir būtiska viņu ilgtspējīgai nodarbinātībai - pienācīgam darbam un ienākumiem.

4. Šobrīd Latvijā dzīvo vairāki tūkstoši tādu Ukrainas bēgļu bērnu, kuri, dzīvojot Latvijā, turpina mācīties tiešsaistē Ukrainas skolās (neapmeklējot Latvijas mācību iestādēs), tādā veidā neizmantojot iespēju socializēties ar vienaudžiem un integrēties vietējā kopienā. Ņemot vērā, ka daudziem Ukrainas bērniem Latvijā vēl ilgi būs vismaz pagaidu mājas, ir nepieciešams nekavējoties rast risinājumu tam, kā iesaistīt visus Ukrainas bērnus, kuri atbilstoši Latvijas likumdošanai ir sasnieguši obligātās izglītības vecumu, Latvijas izglītības sistēmā, paredzot atbilstošas iekļaujošas aktivitātes un turpinot veidot katram bērnam atbilstošu individuālo mācību plānu. Pagājušā gada nogalē Ukrainas Izglītības ministrija savā mājas lapā apkopoja atbildes uz biežāk uzdotajiem jautājumiem attiecībā uz Ukrainas bērnu izglītību šī brīža kara apstākļos. Cita starpā, vecāki ir mudināt iesaistīt bērnus uzņemošo valstu izglītības sistēmā.[1]
Vēršam uzmanību, ka bērniem no Ukrainas Latvijā nepieciešamas papildu iespējas latviešu valodas apguvei. Tas attiecināms arī uz tiem bērniem, kuri šobrīd nav iesaistījušies Latvijas izglītības sistēmā, piemēram, tam pilnvērtīgi būtu izmantojams vasaras brīvlaiks. Kaut arī tam uzsākti priekšdarbi, nav skaidrs, vai, kad un kā tieši šie pasākumi tiks uzsākti.
Tāpat nepieciešama plašāka labās prakses apmaiņa starp skolām, pašvaldībām un Eiropas Savienības dalībvalstīm Ukrainas bērnu integrācijas jautājumos, plaši komunikācijas pasākumi ar Ukrainas bērnu vecākiem, daudzskaitlīgāks skolu atbalsta personāls darbā ar Ukrainas bērniem, kā arī papildu atbalsts datoru un tehnoloģiju pieejamībai bērniem.

---

[1] Pieejams: https://refugee-ed.sge.gov.ua/to-the-parents-of-children-who-were-forced-to-leave-ukraine/?q=q-1&fbclid=IwAR2vk8G9UD0mkvGXsUGA5WfpSATfq3R2Sji_-Kirrv3w71RclCgx-M2OqE0)c

5. Atbildes vēstulē Sabiedrības integrācijas fonds (turpmāk – SIF) piedāvā nepagarināt vienotā zvanu centra "Palīdzība ukraiņiem Latvijā" (turpmāk – informatīvais tālrunis Ukrainas civiliedzīvotājiem) darbību pēc 2023. gada 30. jūnija (59. lpp) , pamatojot ar to, ka no 2023. gada 2. janvāra darbu uzsākusi SIF Vienas pieturas aģentūra, kas nodrošina atbalsta pakalpojumus trešo valstu pilsoņiem, ārzemniekiem, kas saņēmuši tiesības uzturēties Latvijas teritorijā, uztur konsultatīvo tālruni, kas sniedz informāciju visiem ārzemniekiem, t.sk. Ukrainas civiliedzīvotājiem, par aktuāliem jautājumiem saistībā ar sociālekonomisko iekļaušanos Latvijā.
   Ņemot vērā, ka informatīvais tālrunis Ukrainas civiliedzīvotājiem ir ticis plaši reklamēts un ir atpazīstams, tostarp, tam ieguldot arī biedrības "Gribu palīdzēt bēgļiem" finanšu līdzekļus (ziedotāju naudu), kā minimums būtu nodrošināma šī tālruņa pāradresācija, t.i. zvanot uz šo numuru, zvanītājs tiek savienots ar jaunizveidoto konsultatīvo tālruni. Būtiski, ka tālrunim ir jāturpina nodrošināt darbs 24/7.
   Vienlaikus vēršam uzmanību, ka biedrība "Gribu palīdzēt bēgļiem" ar brīvprātīgo atbalstu turpina uzturēt vietni www.palidziukrainai.lv, kurai kopš tās izveides 2022. gada 27. februārī ir bijuši vairāk nekā 1 miljons apmeklējumu. Jautājumu par to, ka pēc būtības saturs tālrunim un mājaslapai ir identisks, esam aktualizējuši kopš 2022. gada vasaras, norādot, ka tālruņa un mājaslapas uzturēšana vienā institūcijā taupītu gan resursus, gan nodrošinātu sniegtās informācijas viendabīgumu. Saskaņā ar Pasākumu plānu atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam 1.2. punktu Ukrainas civiliedzīvotājiem aktuālā informācija jānodrošina vienotā interneta vietnē ārzemniekiem, par šo pasākumu atbild SIF un tam finansējums jāparedz no Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonda 2021. – 2027. gadam.

6. Uzskatām, ka ļoti būtisks atbalsta pasākums Ukrainas civiliedzīvotājiem ir sociālais mentors (60. lpp), ko nodrošina SIF. Šī pakalpojuma sniegšanai paredzēts finansējums diviem gadiem 7000 cilvēkiem. Vienlaikus jānorāda, ka saskaņā ar SIF sniegto informāciju šāds pakalpojums 2023. gada I ceturksnī (janvāris - februāris) sniegts 26 klientiem. Salīdzinājumam - biedrība "Gribu palīdzēt bēgļiem" ar ANO bēgļu aģentūras atbalstu kopš 2023. gada janvāra arī uzsākusi šāda pakalpojuma sniegšanu Ukrainas civiliedzīvotājiem, 1. ceturksnī sniedzot atbalstu 14 cilvēkiem. Ņemot vērā šo pieredzi, aicinām veikt rūpīgu analīzi par to, kā pilnveidot sociālā mentora pakalpojuma saņemšanas pieejamību.

7. Biedrība aicina Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisiju pēc iespējas ātrāk Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā skaidri noteikt, ka primāri sniedzamais atbalsts (izmitināšana un ēdināšana) Ukrainas bēgļiem Latvijā tiks nodrošināts arī pēc 2023. gada 30. jūnija. Proti, nepieciešams pagarināt likuma $7.^1$ pantā un 12. pantā norādīto darbības termiņu līdz 2024. gada 4. martam.

8. Kā norādīts Ministru kabineta atbildes vēstulē, aicinām pēc iespējas ātrāk pagarināt termiņu, līdz kuram Ukrainas civiliedzīvotājiem pienākas zāļu vai medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācija (šobrīd Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma pārejas noteikumu 10.punkts), kas pašlaik ir 2023. gada 30. jūnijs.

9. Strādājot ar Ukrainas bēgļiem Latvijā, varam novērot būtiskus izaicinājumus gan dažādu iestāžu pieejamībā, gan vēl jo vairāk mājokļa nodrošināšanā cilvēkiem ar funkcionāliem traucējumiem. Mājokļi, tajā skaitā, sociālie mājokļi, kuri būtu pieejami personām ar funkcionāliem traucējumiem, ir ārkārtīgi ierobežotā skaitā un faktiski nepieejami īstermiņa vai ilgtermiņa izmitināšanai vai īrei. Līdz ar to Biedrība aicina, ka veidojot plānus jebkuru ēku pielāgošanai Ukrainas civiliedzīvotājiem, ir jāņem vērā vides pieejamības jautājumus. Tas saskan arī ar Pasākumu plāna atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam 2.3. punktā noteikto pasākumu "pašvaldību ēku vai telpu uzlabošana, lai nodrošinātu papildus izmitināšanas iespējas atbilstoši Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likuma $13.^4$ pantā noteiktajam, tajā skaitā, personām ar īpašām vajadzībām."

Šobrīd ir skaidrs, ka vairākas ēkas, kas tiek izmantotas Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšanai, tika pielāgotas, lai risinātu krīzi, taču šobrīd tajās cilvēki dzīvo jau iespējams gadu vai vairāk un ir nepieciešami papildu uzlabojumi. Līdz šim Vides un reģionālās ministrijas atbalsts ēku pielāgošanai sniegts ar nosacījumu, ka tas rada jaunas izmitināšanas vietas. Šo pieeju būtu nepieciešams pārskatīt.

10. Atbildes vēstulē attiecībā uz Ukrainas civiliedzīvotāju izmitināšanas jautājumiem Iekšlietu ministrija norāda (3. lpp), ka, neskatoties uz pieejamo izmitināšanas gultu skaitu, pēdējā laikā arvien problemātiskāk ir nodrošināt izmitināšanu ar mājdzīvniekiem.
    Aicinām norādīt konkrētus risinājumus šim izaicinājumam. Piemēram, aktualizēt šo jautājumu pašvaldībās un sabiedrībā, paredzēt papildu finansējumu, mājsaimniecībām, kas gatavas izmitināt Ukrainas civiliedzīvotājus ar mājdzīvniekiem, u.tml.

Vēršam uzmanību, ka 2023. gadā nevalstisko organizāciju piesaistīšanai atbalsta pasākumu Ukrainas civiliedzīvotājiem īstenošanai valsts finansējums nav paredzēts un nav arī saņemts. Nevalstisko organizāciju atbalsts, tajā skaitā Pasākumu plāna atbalsta sniegšanai Ukrainas civiliedzīvotājiem Latvijas Republikā 2023. gadam 1.9. pasākumam “Atbalsta sniegšana (atkarībā no finansējuma pieejamības) pamatvajadzību (siltums, ēdiens, labierīcības) nodrošināšanai robežkontroles punktu tuvumā tiem Ukrainas civiliedzīvotājiem, kuri šķērso Latvijas Republikas ārējo robežu” tiek nodrošināts ar starptautisko partneru, starptautisko organizāciju, pašvaldību, brīvprātīgo un ziedotāju atbalstu.

2022. gada 14. decembrī apstiprinātajā Deklarācijā par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 16. punktā noteikts - “Turpināsim īstenot Ukrainas civiliedzīvotāju mērķtiecīgu starpinstitucionālu atbalstu, veicinot viņu sociālekonomisko iekļaušanos sabiedrībā un nodrošinot nepieciešamā valsts budžeta finansējuma piešķiršanu atbalsta pasākumiem.” Tā kā karš Ukrainā turpinās un būs nepieciešams ilgstošs rekonstrukcijas periods, lai atjaunotu pamata infrastruktūru, ir skaidri un nepārprotami jāparāda Ukrainas civiliedzīvotājiem, ka Latvija viņiem sniegs atbalstu primāro vajadzību segšanai, bet vienlaikus ir nepieciešams veikt koordinējošos sociālekonomiskos pasākumus, kas ļauj Ukrainas civiliedzīvotājiem pilnvērtīgi iekļauties Latvijā.

NVO koordinācijas tīkla organizācijas:
Centrs “Marta”
Biedrība "Latvijas Skautu un gaidu centrālā organizācija"
Biedrība “Tavi draugi”
Biedrība “Patvērums “Drošā māja””
Biedrība “Tev”
Nodibinājums “Tautas palīdzības fonds”
Biedrība "Latvijas ukraiņu kongress"
Biedrība "Ukrainas atbalsta biedrība"
Biedrība “TechChill”
Biedrība “Common Ground”
Biedrība “ABC centrs”
Nodibinājums “Caritas Latvija”
Biedrība “Young Folks”
Latvijas Samariešu apvienība
Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija
Latvijas Cilvēktiesību centrs
Biedrība “Latvijas Lauku forums”
Biedrība “Viegli palīdzēt”
Latvijas Pilsoniskā alianse
Biedrība “Nītaureņi”

Latvijas Sarkanais Krusts
Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS
Biedrība “Tabitas sirds”
Latvijas Jaunatnes padome
Latvijas Platforma attīstības sadarbībai
Biedrība “Gribu palīdzēt bēgļiem”

NVO koordinācijas tīkla vārdā –
Linda Jākobsone-Gavala,
Biedrības “Gribu palīdzēt bēgļiem” valdes locekle
www.palidziukrainai.lv
gribupalidzetbegliem@gmail.com
Tālr. 29123348

*Šis dokuments ir elektroniski parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu.*